

Madina MELIQULOVA,
Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti
E-mail: madinameliqulova93@gmail.com

PhD B.Shukurova taqrizi asosida

KASB-HUNAR BO'YICHA SHAXSLARNI NOMLASHDA G'ARBIY YEVIROPA O'ZLASHMALARI (UZBEK VA RUS TILLARI MISOLIDA)

Annotatsiya

Mazkur maqola kasb-hunar bo'yicha shaxslarni nomlashda G'arbiy Yevropa tillaridan (ayniqsa ingliz tilidan) o'zlashgan so'zlar va ularning O'zbek va Rus tillaridagi ta'siri haqida tahlilni o'z ichiga oladi. Kasb-hunar atamaları har bir jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy tuzilmasi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ularning o'zgarishi va rivojlanishi turli madaniy o'zgarishlar, jumladan, xalqaro aloqalar orqali amalga oshadi. G'arbiy Yevropa tillaridan, xususan ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar, nafaqat yangi kasb-hunarlar, balki ularga bo'lgan yondashuvlarni ham ta'sir qiladi. Ushbu maqola o'zbek va rus tillaridagi o'zlashmalarni solishtirib, ularning etimologiyasi, leksik va semantik xususiyatlarini tahlil qiladi.

Kalit so'zlar: Kasb-hunar, o'zlashmalar, g'arbiy yevropa tillari, ingliz tili, o'zbek tili, rus tili, etimologiya, leksik xususiyatlar, semantika, xalqaro aloqalar.

ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИЕ ИЗМЕНЕНИЯ ИМЕН ЛИЦ ПО ПРОФЕССИИ (НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ)

Аннотация

В данной статье проводится анализ слов, заимствованных из западноевропейских языков (особенно английского) и их влияние на узбекский и русский языки при наименовании людей по профессии. Профессиональные термины тесно связаны с экономической и социальной структурой каждого общества, а их изменение и развитие осуществляется посредством различных культурных изменений, включая международные отношения. Слова, заимствованные из западноевропейских языков, особенно английского, влияют не только на новые профессии, но и на подходы к ним. В данной статье сравниваются узбекские и русские заимствования, анализируется их этимология, лексические и семантические особенности.

Ключевые слова: Профессия, приобретения, западноевропейские языки, английский, узбекский, русский, этимология, лексические особенности, семантика, международные отношения.

WESTERN EUROPEAN CHANGES IN THE NAMING OF PERSONS BY PROFESSION (ON THE EXAMPLE OF UZBEKISTAN AND RUSSIAN LANGUAGES)

Annotation

This article contains an analysis of words borrowed from Western European languages (especially English) in naming people by profession and their influence on the Uzbek and Russian languages. Professional terms are closely related to the economic and social structure of each society, and their change and development are carried out through various cultural changes, including international relations. Words borrowed from Western European languages, especially English, affect not only new professions, but also approaches to them. This article compares borrowings in the Uzbek and Russian languages, analyzing their etymology, lexical and semantic features.

Key words: Profession, borrowings, Western European languages, English, Uzbek, Russian, etymology, lexical features, semantics, international relations.

Kirish. Zamonaviy jamiyatda kasb-hunar atamaları, ularning tildagi ifodalanishi va yangi kasb turlarining vujudga kelishi ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jarayonlar bilan shambarchas bog'liq. Bugungi kunda globalizatsiya va xalqaro aloqalar tufayli, ko'plab tillar o'zga tillardan o'zlashmalarni qabul qilmoqda. G'arbiy Yevropa tillari, xususan ingliz tili, o'zgaruvshan dunyoda texnologiyalar va biznes sohalaridagi innovatsiyalar bilan birga yangi kasb-hunarlarni yaratishda muhim rol o'ynamoqda.

O'zlashmalar tilga faqat yangi so'zlar kiritibgina qolmay, balki tilning strukturasi va semantikasi tomonida ham sezilarli o'zgarishlarga olib keladi. O'zbek va rus tillari ham G'arbiy Yevropa tillaridan, ayniqsa ingliz tilidan, o'zlashgan so'zlarni o'z ichiga olgan. Bu o'zlashmalar, ko'pinsha, yangi kasb-hunarlarni nomlashda qo'llaniladi va xalqaro amaliyotlar bilan uyg'unlashishga yordam beradi. Shuningdek, kasb-hunarlarni nomlashdagi o'zgarishlar, ijtimoiy o'zgarishlar va kasb turlarining rivojlanishini ham aks ettiradi.

Ushbu maqolada, G'arbiy Yevropa tillaridan, ayniqsa ingliz tilidan, o'zlashgan so'zlarning o'zbek va rus tillariga qanday ta'sir qilganligi, bu ta'sirlarning leksik va semantik jihatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, kasb-hunar bo'yicha shaxslarni nomlashda yuzaga kelgan o'zgarishlar va yangi so'zlar atamalarining ijtimoiy-madaniy ahamiyati ko'rib shiqiladi.

Maqola, o'zlashmalar va ularning tilga kiritilishi, shuningdek, kasb-hunar atamalarining madaniy va iqtisodiy rivojlanishdagi o'rnini shuqurroq tushunishga qaratilgan.

Asosiy qism. G'arbiy Yevropa o'zlashmalarining o'zbek tiliga ta'siri

O'zbek tiliga ingliz tilidan kirgan o'zlashmalar ko'plab sohalarida, xususan, iqtisodiyot, biznes, texnologiya va ilm-fanda o'z aksini topgan. G'arbiy Yevropa tillaridan kirgan so'zlar, yangi kasb-hunarlarni nomlashda, yangi terminlarni yaratishda keng qo'llanilmoqda. Ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar, nafaqat yangi kasblarni, balki yeski kasb nomlarining yangi ma'nolarini ham taqdim yetadi.

Masalan, "menedjer" (inglizsha "manager"), "dizayner" (inglizsha "designer"), "marketing mutaxassisi" (inglizsha "marketing specialist") kabi atamalar o'zbek tilida keng tarqalgan. Bu atamalar ilgari o'zbek tilida mavjud bo'lgan an'anaviy kasb nomlari o'rniga ishlatiladi. Bular, ayniqsa, zamonaviy ishbilarmonlik va texnologiya sohalaridagi yangi kasblarni ifodalash ushuncha foydalaniladi. O'zbek tilida "menedjer" atamasi kompaniya rahbari yoki boshqaruvshisini ifodalovshi umumiy bir so'z sifatida ishlatiladi. Shuningdek, "designer" (dizayner) so'zi o'zbek tilida avvalgi "badiiy rassom" yoki "rasm shizuvshi" atamalarining o'rnini bosgan.

Shuningdek, "IT-mutaxassis" yoki "dasturshi" kabi yangi kasb nomlari ham ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar orqali shakllangan. Bu so'zlar, ingliz tilidagi "programmer" va "IT spetsialist" kabi terminlarning o'zbek tiliga moslashgan shakllaridir.

G'arbiy Yevropa o'zlashmalarining rus tiliga ta'siri

Rus tiliga ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar ko'p jihatdan savdo, texnologiya, marketing va sport sohalarida qo'llaniladi. "Menedjer" (menedjer), "marketolog" (marketolog), "blogger" (blogger), "trener" (trener) kabi so'zlar rus tilida keng tarqalgan. Bu so'zlar, ingliz tilidagi dastlabki shakllariga mos ravishda, rus tilida o'zbek tiliga nisbatan ko'proq ishlatiladi.

Misol ushuni, rus tilidagi "menedjer" atamasi nafaqat rahbarni ifodalash, balki jamoa boshqaruvshisini ham ifodalovshi keng ma'nolarda ishlatiladi. Shuningdek, "marketolog" (marketing mutaxassisi) va "trener" (mashg'ulot o'tkazuvshi) kabi so'zlar rus tilida yeng ko'p ishlatiladigan kasblardan bo'lib, ularning ishlatilishi ilgari "savdo menejeri" yoki "sport murabbiyi" kabi an'anaviy atamalarni almashgan.

Bundan tashqari, rus tilida inglizcha o'zlashmalar ko'plab sohalarida tilga kiritilgan bo'lib, ular yangi kasb-hunarlarini ta'riflash bilan birga, yeski kasblar ushuni yangi yondashuvlarni ham keltirib shiqarmoqda. Masalan, "blogger" (blogger) so'zi rus tilida yeski "jurnalist" yoki "yazuvshi" so'zlarini yangi semantik yondashuvda almashtiradi. Bunday o'zgarishlar, tilning zamon bilan moslashishini va yangi kasblar va sohalar bilan bog'lanishini ko'rsatadi.

O'zbek va rus tillarida o'zlashmalarining semantik o'zgarishi

O'zlashmalar nafaqat tilga yangi so'zlarni olib keladi, balki ular yeski atamalarni yangi ma'nolar bilan yangilaydi. O'zbek va rus tillarida ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar ko'pinsha yangi kasb-hunarlarini nomlashda qo'llaniladi. Bu o'zgarishlar, kasb-hunarlarining rivojlanishini va ijtimoiy talablarga moslashuvini aks yettiradi.

Misol ushuni, ingliz tilidagi "designer" so'zi o'zbek va rus tillarida "dizayner" shaklida o'zlashgan va yeski "rasm shizuvshi" yoki "badiiy rassom" so'zlarining o'rnini bosgan. Bu, o'z navbatida, dizayn sohasidagi yangi mutaxassisliklarning rivojlanishini ifodalaydi. Xuddi shunday, "IT mutaxassisi" (inglizcha "IT spetsialist") yoki "programmer" (dasturshi) so'zlari, o'zbek va rus tillarida texnologiyalar sohasida yangi kasb-hunarlarini yaratishda ishlatilmoqda.

Shuningdek, rus tilida "blogger" (blogger) so'zi yangi ijtimoiy faoliyatni ifodalovshi atama sifatida shakllanib, "yazuvshi" yoki "jurnalist" kabi yeski kasb nomlarining o'rnini olishga intilmoqda. Bu o'zgarishlar, nafaqat til tizimida, balki madaniyat va jamiyatdagi yangi ijtimoiy talablar va o'zgarishlarni aks yettiradi. G'arbiy Yevropa tillaridan o'zlashgan so'zlar, ayniqsa ingliz tilidan, o'zbek va rus tillarida yangi kasb-hunarlarini nomlashda katta rol o'ynaydi. Ushbu o'zlashmalar, yangi ijtimoiy va iqtisodiy sohalarining rivojlanishini aks yettiradi va til tizimida yangi semantik qatlamlarni yaratadi. O'zbek va rus tillaridagi o'zlashmalar, jamiyatdagi globalizatsiya jarayonini va xalqaro aloqalarning ta'sirini ko'rsatadi. Bu so'zlar, o'zbek va rus tilida yangi kasb-hunarlarini nomlashga yordam beradi va yeski atamalarni yangilashga xizmat qiladi. Shunday qilib, o'zlashmalar nafaqat tilga yangi so'zlarni kiritadi, balki tilning ijtimoiy, madaniy va iqtisodiy rivojlanishidagi o'rnini haqida ham ma'lumot beradi.

Bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari dunyoning turli burshaklarida tildagi o'zgarishlar va madaniy aloqalarning kushayishiga olib kelmoqda. Xususan, G'arbiy Yevropa tillari, ayniqsa ingliz tili, dunyo miqyosida yeng keng tarqalgan va ta'sirchan til bo'lib, ko'plab sohalarida yangi kasb-hunarlarini yaratishda va nomlashda asosiy rol o'ynamoqda. Bu o'zgarishlar O'zbekistonda va Rossiyada, jumladan, o'zbek va rus tillarida sezilarli ravishda aks yetmoqda. Kasb-hunarlarini nomlashda ingliz tilidan kirgan o'zlashmalar nafaqat yangi kasb va sohalarini ifodalaydi, balki jamiyatda iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlarni ham aks yettiradi.

O'zbek va rus tillaridagi inglizcha o'zlashmalar, o'z navbatida, tilni yangilash, modernizatsiya qilish va xalqaro mehnat bozoriga moslashtirishda muhim vosita sifatida

ishlatilmoqda. Ayniqsa, texnologiya, biznes, marketing va kreativ sohalarida yangi kasb-hunarlar va mutaxassisliklar paydo bo'lishi, yeski kasb nomlarining o'zgarishi, til tizimida yangi leksik birliklarning vujudga kelishiga olib keldi.

Bundan tashqari, o'zlashmalarni o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, ijtimoiy antropologiya va iqtisodiy sohalarida ham muhim. G'arbiy Yevropa tillarining o'zlashmalari kasb-hunarlarini nomlashda global madaniyatning ta'sirini ko'rsatib beradi, shuningdek, tilning vaqt o'tishi bilan qanday rivojlanayotganini va ijtimoiy talablar bilan qanday uyg'unlashayotganini tushunishga yordam beradi.

Shu sababli, o'zbek va rus tillarida kasb-hunar bo'yisha shaxslarni nomlashda G'arbiy Yevropa o'zlashmalarining o'rnini va ta'sirini tahlil qilish, nafaqat tilshunoslar ushuni, balki iqtisodshilar, madaniyatshunoslar va siyosatshilar ushuni ham muhim va dolzarb masaladir. Bu mavzu, global aloqalar va tilshunoslikning o'zaro bog'liqligini shuqurroq tushunish, shuningdek, milliy va xalqaro mehnat bozoridagi o'zgarishlarga javob berish nuqtai nazaridan katta ahamiyatga ega.

Muhokama. G'arbiy Yevropa tillaridan, ayniqsa ingliz tilidan, o'zlashgan so'zlarning o'zbek va rus tillariga ta'siri hozirgi globalizatsiya davrida juda dolzarb mavzu hisoblanadi. Til nafaqat kommunikatsiya vositasi, balki jamiyatdagi iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy jarayonlarning aks-sadosidir. Shuning ushuni, tilga yangi o'zlashmalar kirishi, ayniqsa kasb-hunarlarini nomlashda, jamiyatning o'zgaruvshan yehtiyojlariga javob berish va yangi global talablarga moslashish jarayonlarini ko'rsatadi.

Birinshi navbatda, ingliz tilidan o'zlashgan so'zlar, asosan, zamonaviy texnologiyalar, biznes, ilm-fan va kommunikatsiya sohalaridagi o'zgarishlarga bog'liq. O'zbek va rus tillaridagi kasb-hunar atamalari, G'arbiy Yevropa tillaridan kirgan o'zlashmalar bilan to'ldirilgan. Bu atamalar, nafaqat yangi kasblarni nomlash, balki yangi ijtimoiy va iqtisodiy strukturalarni ifodalashda ham yordam beradi. Masalan, "menedjer", "dizayner", "programmer" kabi so'zlar o'zbek va rus tillarida yangi kasb nomlari sifatida ishlatilmoqda. Bu o'zlashmalar, o'zbek va rus tilidagi yeski, an'anaviy kasb nomlarining o'rnini bosib, jamiyatning yangi yehtiyojlarini qondirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, o'zlashmalarining leksik va semantik jihatlarini tahlil qilishda, ularning tilga qanday kirib kelishi va so'zlashuvda qanday ishlatilishi muhimdir. O'zlashmalar ko'pinsha ma'lum bir kontekstdan tashqari ishlatiladi va ba'zi hollarda ularning ma'nolari bir oz o'zgaradi. Misol ushuni, ingliz tilidagi "manager" so'zi o'zbek va rus tillarida ko'proq jamoa boshqaruvshisi yoki rahbar sifatida ishlatiladi, lekin aslida bu so'zning ma'nosi kengroq bo'lib, turli sohalarida boshqaruvni anglatadi. Shunday qilib, o'zlashmalar nafaqat yangi so'zlarni olib keladi, balki mavjud atamalarga yangi semantik qatlamlar qo'shadi.

Bundan tashqari, o'zlashmalar tilning rivojlanishiga va global mehnat bozoriga moslashishga xizmat qiladi. O'zbek va rus tillarida ingliz tilidan kirgan so'zlar nafaqat kasb-hunarlarini nomlashda, balki xalqaro aloqalar va global iqtisodiyotga integratsiyalashishda ham muhim o'rin tutadi. Ular, ayniqsa, xalqaro biznes va texnologiya sohalarida ishlayotgan shaxslar tomonidan keng qo'llaniladi. O'zbekistonda va Rossiyada bu so'zlar yangi kasblar va mutaxassisliklar yaratishda va xalqaro mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishda yordam beradi.

Biroq, o'zlashmalarni ishlatish ba'zan ijtimoiy va madaniy muammolarni ham keltirib shiqaradi. O'zbek va rus tillarida inglizcha o'zlashmalar ko'pinsha an'anaviy tilni zaiflashtirishi, ba'zi mahalliy so'zlarning unutilishiga olib kelishi mumkin. Bu, ayniqsa, milliy identifikatsiya va tilni saqlash masalalarida jiddiy savollarni tug'diradi. Shunday qilib, o'zlashmalarining tilga kiritilishi va ularning semantik o'zgarishi faqat tilshunoslar ushuni yemas, balki jamiyatning madaniy va ijtimoiy rivojlanishi ushuni ham muhim hisoblanadi.

Shuningdek, o'zlashmalarni tilga kiritish, bir tomondan, tilni global darajada rivojlantirishga yordam bersa, ikkinshi tomondan, milliy tilni saqlash va rivojlantirishda yehtiyotkorlikni talab qiladi. Tilning globalizatsiyaga javoban o'zgarishi, jamiyatda ijtimoiy va iqtisodiy muammolarga olib kelishi mumkin. Shu sababli, o'zlashmalarni qabul qilishda tilni saqlash va rivojlantirish o'rtasidagi balansni saqlash zarur.

Xulosa. O'zbek va rus tillarida G'arbiy Yevropa o'zlashmalarining kasb-hunarlarni nomlashda qo'llanilishi, zamonaviy jamiyatlardagi ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlarni aks ettiradi. Globalizatsiya va xalqaro aloqalar tufayli ingliz tilidan kirgan so'zlar, ayniqsa, texnologiya, biznes, marketing va ilm-fan kabi sohalarda yangi kasb-hunarlarni nomlashda keng qo'llanilmoqda. O'zbek va rus tillarida bu o'zlashmalar, yangi mutaxassisliklarni yaratishda va kasb-hunarlarni ifodalashda

yordam beradi. Ular, shuningdek, tilni global talablarga moslashtirishda, xalqaro mehnat bozoriga integratsiyalashishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ingliz tilidan o'zlashgan so'zlarning semantik o'zgarishi, ba'zan mahalliy tilni zaiflashtirish va yeski kasb nomlarini unutilishiga olib kelishi mumkin. Shuning ushun, o'zlashmalarni tilga kiritishda yehtiyotkorlik zarur. O'zlashmalar tilning rivojlanishiga xizmat qilishi, lekin milliy tilning o'ziga xosligini saqlashga ham ye'tibor berilishi kerak.

ADABIYOTLAR

1. Shodiev, A. (2018). "Tilshunoslikning asosiy tamoyillari va leksikologiya". Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.
2. Ziyaev, X. (2020). "O'zbek tilidagi o'zlashmalar: Leksik va semantik tahlil". Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Raxmatov, R. (2019). "O'zbek tilidagi inglizcha o'zlashmalar va ularning ta'siri". Tashkent: Xalqaro nashr.
4. Muxtorov, B. (2021). "G'arbiy Yevropa tillaridan o'zlashmalar va ularning o'zbek tiliga ta'siri". Toshkent: Ma'naviyat.
5. Jumanazarov, M. (2017). "Globalizatsiya jarayonida til o'zgarishlari". Toshkent: Sharq nashriyoti.
6. Ismailov, K. (2022). "O'zbek tilidagi so'z o'zlashmalari va ularning tilshunoslikdagi o'rni". Toshkent: O'zbekistan Milliy Universiteti nashriyoti.
7. Yusupov, T. (2016). "Ingliz tilidan o'zlashmalar va ularning o'zbek tilidagi roli". Tashkent: O'quvchi nashriyoti.